

ประเภท: วิจัย/นวัตกรรม สนับสนุนการบริการวิชาการ

1. ชื่อผลงาน

การพัฒนาวัตตควบคุมคุณภาพการตรวจ ESR ผู้การเป็นผู้จัดโปรแกรมการทดสอบความ
ชำนาญ ESR แห่งแรกในประเทศไทย

2. ชื่อผู้จัดทำ

1) นางสาวพินิตา ปงปัญญาเย็น	คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2) นางสาวเสาวณิต ชัยรัตนวิวงศ์	คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
3) นายภูวดล เหล่าอากาศกุล	คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
4) นางสาวพินิตา กุลวงค์	คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3. ที่มาของงานนวัตกรรม/สิ่งประดิษฐ์

เนื่องจากในประเทศไทย ยังไม่มีหน่วยงานใดที่คิดค้นและผลิตวัตตควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง (Erythrocyte Sedimentation Rate; ESR) เพื่อใช้ในงานประกันคุณภาพโดยองค์กรภายนอก (External Quality Assurance; EQA) สำหรับห้องปฏิบัติการในประเทศไทย และถึงแม้ว่าในต่างประเทศจะมีชุดควบคุมคุณภาพสำหรับงานตรวจ ESR จำหน่าย แต่ก็มีราคาที่สูงมาก มีข้อจำกัดด้านความคงตัว (stability) และการขนส่งที่ต้องควบคุมอุณหภูมิ และเนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดในประเทศไทยผลิตและจัดจำหน่ายชุดควบคุมคุณภาพสำหรับงานตรวจ ESR นี้ จึงส่งผลให้ห้องปฏิบัติการในประเทศไทย ไม่ได้เข้าร่วมในการประกันคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง เป็นสิ่งสำคัญที่ใช้ในการบ่งชี้ลักษณะความร้ายแรงของโรค ลักษณะอาการอักเสบ ลักษณะอาการขาดเลือดในส่วนของเนื้อเยื่อที่ในบางส่วนอาจเกิดการตายลง

อย่างไรก็ตาม การควบคุมคุณภาพการตรวจวิเคราะห์ของห้องปฏิบัติการ มีความจำเป็นสำหรับการขอรับรองมาตรฐานความสามารถทางห้องปฏิบัติการทดสอบด้านการแพทย์หรือชั้นสูตรสาธารณสุข (ISO:15189) รวมถึงการตรวจรับรองคุณภาพทางห้องปฏิบัติการ (Laboratory Accreditation: LA) ซึ่งจากผลการสำรวจความต้องการรายการทดสอบความชำนาญที่ห้องปฏิบัติการต้องการให้เปิดให้บริการนั้น พบว่า การตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง (ESR) มีผลสำรวจความต้องการมาเป็นอันดับที่ 1 ดังนั้นทางคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จึงได้เล็งเห็นโอกาสในการที่จะคิดค้น พัฒนา และเข้าไปมีบทบาทในงานประเมินคุณภาพดังกล่าว จึงได้จัดทีมวิจัยเพื่อคิดค้นและพัฒนาวัตตควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง เพื่อเปิดให้บริการงานประกันคุณภาพการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ของเป็นแห่งแรกในประเทศไทยขึ้น

4. วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อคิดค้นและพัฒนาวัตตควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง
- 2) เพื่อเปิดให้บริการ “การทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง” เป็นแห่งแรกในประเทศไทย
- 3) เพื่อสร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

5. ขอบเขตของงาน

การคิดค้นและพัฒนาวัตถุควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง สำหรับใช้ในงาน ประกันคุณภาพห้องปฏิบัติการที่ให้บริการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดงในประเทศไทย

6. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี)

จากผลงานวิจัยพัฒนา วัตถุควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง จากเลือดสด⁵ คณะผู้วิจัยจึงได้นำองค์ความรู้ดังกล่าวมาประยุกต์ใช้เพื่อต่อยอดสำหรับการพัฒนาวัตถุควบคุมคุณภาพสำหรับการ ตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง โดยคณะผู้วิจัยได้ปรับปรุงวิธีการเตรียมให้มีความคงตัว (stability) มากขึ้น มี ช่วงระดับค่าของการแปลผลที่หลากหลายขึ้น เพื่อให้เหมาะสมสำหรับการเปิดให้บริการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ด เลือดแดง เป็นแห่งแรกในประเทศไทย

7. วิธีการดำเนินงาน

- 1) ทีมผู้วิจัยทำการคิดค้นและพัฒนาวัตถุควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง และตรวจสอบคุณภาพของวัตถุควบคุมคุณภาพ (ความเป็นเนื้อเดียวกัน และความคงตัว)
- 2) ทีมผู้วิจัยนำวัตถุควบคุมคุณภาพไปทดสอบนำร่อง (pilot study) กับห้องปฏิบัติการที่ให้บริการตรวจอัตราการ ตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ในประเทศไทย
- 3) หน่วยประเมินคุณภาพการตรวจวิเคราะห์สำหรับห้องปฏิบัติการเทคนิคการแพทย์ ศูนย์บริการเทคนิคการแพทย์ คลินิก คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จัดทำโครงการ “การทดสอบความชำนาญการตรวจอัตรา การตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง (Proficiency testing for Erythrocyte Sedimentation Rate)” และเริ่ม เปิดรับสมัครสมาชิกในปี 2564 จนถึงปัจจุบัน
- 4) ประเมินประสิทธิผลของการใช้วัตถุควบคุมคุณภาพและความพึงพอใจของสมาชิกที่เข้าร่วมการทดสอบความ ชำนาญฯ
- 5) ดำเนินการยื่นขอการรับรองความสามารถผู้จัดโปรแกรมการทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการ ตามมาตรฐาน การจัดโปรแกรมทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการมาตรฐานสากล ISO/IEC 17043:2010 จากกองบริหาร และรับรองห้องปฏิบัติการ กรมวิทยาศาสตร์บริการ

8. ผลการดำเนินงาน/ผลการใช้นวัตกรรม (พร้อมภาพประกอบนวัตกรรม – ถ้ามี)

- 1) ทีมผู้วิจัยคิดค้นและพัฒนาวัสดุควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ขึ้นมาได้สำเร็จ และวัสดุควบคุมคุณภาพดังกล่าวนี้ มีความเป็นเนื้อเดียวกัน และความคงตัว 28 วัน

ภาพที่ 1 : แสดงภาพวัสดุควบคุมคุณภาพสำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ที่คิดค้นและพัฒนา

- 2) การทดสอบนำร่องกับห้องปฏิบัติการ จำนวน 57 แห่ง และจากผลการทดสอบนำร่อง พบว่าวัสดุควบคุมคุณภาพ การตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง สามารถนำไปใช้ประเมินคุณภาพห้องปฏิบัติการที่ให้บริการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง โดยวิธี Manual หรือใช้เครื่องอัตโนมัติ (Automate) ที่อาศัยหลักการ Westergren หรือ Modified Westergren ได้ (ยกเว้นห้องปฏิบัติการที่ใช้เครื่องอัตโนมัติที่อาศัยหลักการ Alternate ESR methods ได้แก่ centrifugation หรือ photometric rheology เช่น iSED, ALIFAX, TEST1 ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องอัตโนมัติที่มีการอ่านค่าการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดงในระยะ Rouleaux formation ซึ่งใช้เวลาอ่านผลน้อยมาก) แสดงให้เห็นว่าวัสดุควบคุมคุณภาพ การตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดงที่คิดค้นและพัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ได้จริงในงานประกันคุณภาพของห้องปฏิบัติการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดงในประเทศไทย
- 3) ปี 2564 หน่วยประเมินคุณภาพฯ ศูนย์บริการเทคนิคการแพทย์คลินิก คณะเทคนิคการแพทย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดทำโครงการ “การทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง (Proficiency testing for Erythrocyte Sedimentation Rate)” ตามมาตรฐานการจัดโปรแกรมทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการมาตรฐานสากล ISO/IEC 17043:2010 ขึ้น เพื่อให้บริการประเมินผลตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ในงานประกันคุณภาพแก่ห้องปฏิบัติการที่ให้บริการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ในประเทศไทยเป็นปีแรก โดยมีค่าสมัครสมาชิก 2,500 บาทต่อปี (ตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2567 เป็นต้นไป ปรับราคาค่าสมัครเป็น 3,000 บาทต่อปี) และมีการจัดส่งวัสดุควบคุมคุณภาพให้สมาชิก ปีละ 2 รอบ (รอบละ 2 ตัวอย่าง)

การทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง
Proficiency testing for Erythrocyte sedimentation rate (ESR)

2 รอบการทดสอบต่อปี / ค่าธรรมเนียมสมาชิก 3,000 บาท

วัตถุประสงค์คุณภาพใน 1 รอบการทดสอบ

- Whole blood 2 ตัวอย่าง

การประเมินผล

- ประเมินผลเชิงปริมาณเทียบกับวิธีหรือหลักการเดียวกัน
- ประเมินผลเป็นค่า z score

รับสมัครทั้งวิธี Manual และ Automate ยกเว้นเครื่อง iSED, ALIFAX และเครื่องที่อ่านผลใน ระยะ lag stage (ใช้เวลาอ่านผลน้อยกว่า 5 นาที)

ได้รับการรับรองความสามารถผู้จัดโปรแกรมทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการตามมาตรฐาน ISO/IEC 17043: 2010 จากสำนักบริหารและรับรองห้องปฏิบัติการ กรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแล้ว

ภาพที่ 2 : แสดงรายละเอียดการบริการงาน ESR EQA ที่ใช้ประชาสัมพันธ์เพื่อรับสมัคร

นอกจากนี้ ความสำเร็จจากการดำเนินงานในปี 2564-2565 กำลังอยู่ในระหว่างการพิจารณาเพื่อตีพิมพ์ ผลงานในวารสารระดับนานาชาติ Journal of Associated Medical Sciences จำนวน 1 ฉบับ

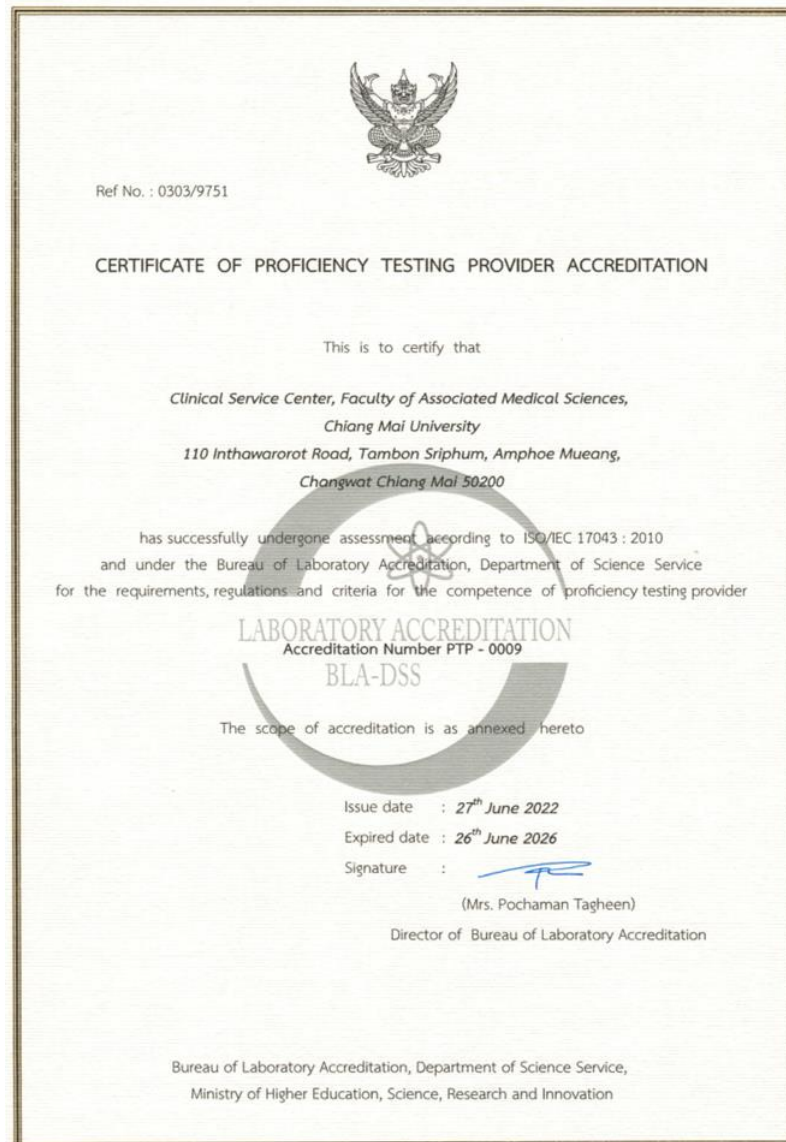
- หน่วย EQA ได้เปิดให้บริการการทดสอบความชำนาญฯ ตั้งแต่ปี 2564 จนถึงปัจจุบัน โดยมีห้องปฏิบัติการสมัคร เข้าร่วมการทดสอบความชำนาญฯ จำนวน 222, 201 และ 303 แห่ง ตามลำดับ และมีความพึงพอใจการเข้าร่วม การทดสอบความชำนาญฯ ในปี 2564 - 2565 คิดเป็นร้อยละ 88.20 (พึงพอใจมาก) และ 91.25 (พึงพอใจมากที่สุด) ตามลำดับ (หมายเหตุ: ผลการประเมินความพึงพอใจ ปีงบประมาณ 2566 ยังอยู่ระหว่างดำเนินการ เนื่องจากยังไม่สิ้นสุดโครงการฯ)
- การทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง (Proficiency testing for Erythrocyte Sedimentation Rate) ได้รับการรับรองความสามารถผู้จัดโปรแกรมการทดสอบความชำนาญ ห้องปฏิบัติการ ตามมาตรฐานการจัดโปรแกรมทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการมาตรฐานสากล ISO/IEC 17043:2010 จากกองบริหารและรับรองห้องปฏิบัติการ กรมวิทยาศาสตร์บริการ (หมายเลขการรับรอง ระบบงานที่: ทดสอบความชำนาญ - 0009) เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2565

9. วิเคราะห์และสรุปสาระสำคัญ

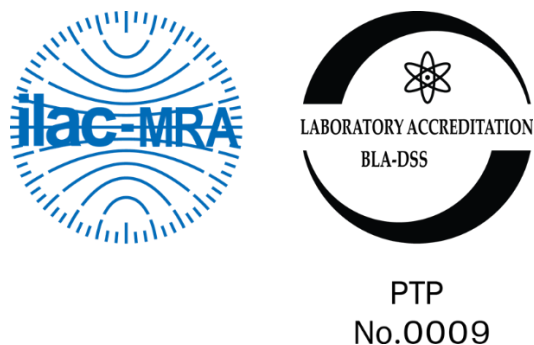
ทีมวิจัยคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สามารถพัฒนาวัตตควบคุมคุณภาพ สำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ขึ้นได้สำเร็จ จนสามารถเปิดให้บริการการทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง (ภายใต้การดำเนินการของหน่วยประเมินคุณภาพการตรวจวิเคราะห์สำหรับห้องปฏิบัติการเทคนิคการแพทย์ ศูนย์บริการเทคนิคการแพทย์คลินิก คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) ซึ่งวัตตควบคุมคุณภาพนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ด้วยวิธี Manual หรือใช้เครื่องอัตโนมัติ (Automate) ที่อาศัยหลักการ Westergren หรือ Modified Westergren ได้ ตลอดจนความรู้ความสามารถของนักเทคนิคการแพทย์ หรือผู้ปฏิบัติงานทางห้องปฏิบัติการ ในการปฏิบัติงาน การอ่านผลและการแปลผลการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ซึ่งห้องปฏิบัติการที่สมัครเข้าร่วมการทดสอบความชำนาญ จะได้รับทราบผลการประเมินที่จะช่วยชี้วัดความถูกต้องของการทดสอบ เพื่อให้การวินิจฉัยโรคดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อใช้เป็นดัชนีชี้วัดสำหรับการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องและติดตามการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของห้องปฏิบัติการ อีกทั้งยังช่วยให้ห้องปฏิบัติการสามารถทวนสอบได้ว่าเทคนิคการทดสอบที่ดำเนินการอยู่ยังคงความเหมาะสม และผลการทดสอบยังคงความน่าเชื่อถือไว้ได้ นอกจากนี้การทดสอบความชำนาญทางห้องปฏิบัติการยังเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งในระบบคุณภาพตามมาตรฐานสากลว่าด้วยระบบคุณภาพห้องปฏิบัติการทางการแพทย์ ISO 15189:2022 ข้อ 7.3.7.3 ระบุว่าห้องปฏิบัติการควรมีส่วนร่วมในโปรแกรมการเปรียบเทียบระหว่างห้องปฏิบัติการที่ทำตามข้อกำหนดของมาตรฐาน ISO/IEC 17043:2010 ซึ่งการทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ของศูนย์บริการเทคนิคการแพทย์คลินิก คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้รับการรับรองความสามารถผู้จัดโปรแกรมการทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการ ตามมาตรฐานการจัดโปรแกรมทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการมาตรฐานสากล ISO/IEC 17043:2010 จากกองบริหารและรับรองห้องปฏิบัติการ กรมวิทยาศาสตร์บริการ (หมายเลขการรับรองระบบงานที่: ทดสอบความชำนาญ - 0009) เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2565

10. ผลกระทบที่เป็นประโยชน์และสร้างคุณค่า

- 1) ทีมวิจัยคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สามารถพัฒนาวัตตควบคุมคุณภาพ สำหรับการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ขึ้นได้สำเร็จ
- 2) ศูนย์บริการเทคนิคการแพทย์คลินิก คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นหน่วยงานแรกและหน่วยงานเดียวที่ให้บริการ “การทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง” ในประเทศไทย
- 3) การทดสอบความชำนาญการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง ได้รับการรับรองความสามารถผู้จัดโปรแกรมการทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการ ตามมาตรฐานการจัดโปรแกรมทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการมาตรฐานสากล ISO/IEC 17043:2010 จากกองบริหารและรับรองห้องปฏิบัติการ กรมวิทยาศาสตร์บริการ (หมายเลขการรับรองระบบงานที่: ทดสอบความชำนาญ - 0009) เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2565

ภาพที่ 3 : แสดงประกาศนียบัตรการรับรองความสามารถผู้จัดโปรแกรมการทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการ ตามมาตรฐานการจัดโปรแกรมทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการมาตรฐานสากล ISO/IEC 17043:2010 และได้รับอนุญาตให้ใช้เครื่องหมายการรับรองร่วม ILAC MRA ระหว่างสำนักบริหารและรับรองห้องปฏิบัติการ กรมวิทยาศาสตร์บริการ กับผู้จัดโปรแกรมการทดสอบความชำนาญห้องปฏิบัติการ

ภาพที่ 4 : แสดงเครื่องหมายการรับรองร่วม ILAC MRA

- 4) สร้างรายได้และชื่อเสียงให้แก่คณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- 5) กำลังอยู่ในระหว่างการศึกษาเพื่อตีพิมพ์ผลงานในวารสารระดับนานาชาติ Journal of Associated Medical Sciences จำนวน 1 ฉบับ
- 6) ผลงานได้รับการยื่นเสนอการประเมินระดับความพร้อมจากการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ (CMU Readiness Level) ประจำปี 2565 (บรรลุ OKRs ตัวชี้วัดที่ 5: จำนวนการให้บริการ IP ต่อปี (สิทธิบัตร) หรือ จำนวน Spin Off/Startup ต่อปี (ธุรกิจ) หรือ ผลงานที่เทียบเท่า CMU-RL 8-9)
- 7) ประโยชน์ที่ห้องปฏิบัติการที่เข้าร่วมการทดสอบความชำนาญฯ จะได้รับ เช่น
 - ได้รับทราบผลการประเมินที่จะช่วยชี้วัดความถูกต้องของการทดสอบ และเพื่อให้การวินิจฉัยโรคดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ
 - เพื่อใช้เป็นดัชนีชี้วัดสำหรับการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่องและติดตามการดำรงไว้ซึ่งคุณภาพของห้องปฏิบัติการ
 - สามารถทวนสอบได้ว่าการทดสอบที่ดำเนินการอยู่ยังคงความเหมาะสม และผลการทดสอบยังคงความน่าเชื่อถือ
 - ขอรับรองมาตรฐานความสามารถทางห้องปฏิบัติการทดสอบด้านการแพทย์หรือชั้นสูงตรสาธารณสุข (ISO:15189) รวมถึงการตรวจรับรองคุณภาพทางห้องปฏิบัติการ (Laboratory Accreditation: LA) ได้

11. เอกสารอ้างอิง

- 1) Kratz A, Plebani M, Peng M, Lee YK, McCafferty R, Machin SJ; International Council for Standardization in Haematology (ICSH). ICSH recommendations for modified and alternate methods measuring the erythrocyte sedimentation rate. *Int J Lab Hematol.* 2017 Oct;39(5):448-457. doi: 10.1111/ijlh.12693. Epub 2017 May 12. PMID: 28497537.
- 2) ESFEQA. Permissible Ranges Version: 08.2020 conventional units. https://www.esfeqa.eu/fileadmin/media/esfeqa.eu/pdf/Permissible_Ranges_ESFEQA_Version_08.20_conventional_units_04_08_2020.pdf.
- 3) Stephanie Bell. A Beginner's Guide to Uncertainty of Measurement. Available from: <https://www.esscolab.com/uploads/files/measurement-guide.pdf>.
- 4) LABQUALITY. Erythrocyte Sedimentation Rate Round 2, 2020 External Quality Assessment Scheme. Available from: <https://my.labscala.fi/labscala/help/en/1000000576>.
- 5) Plebani M, Piva E. Erythrocyte sedimentation rate: use of fresh blood for quality control. *Am J Clin Pathol.* 2002 Apr;117(4):621-6. doi: 10.1309/QB1G-6FRR-DNWX-BKQ9. PMID: 11939738.
- 6) The erythrocyte sedimentation rate: a well-timed indicator of clinical value, Sysmex educational enhancement and development, December 2016
- 7) Tishkowski K, Gupta V. Erythrocyte Sedimentation Rate. [Updated 2021 May 9]. In: StatPearls [Internet]. Treasure Island (FL): StatPearls Publishing; 2021 Jan-. Available from: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/books/NBK557485/>

12. คำสืบค้น

วัตถุประสงค์คุณภาพการตรวจอัตราการตกตะกอนของเม็ดเลือดแดง, EQA ESR, AMS CMU EQA Unit, EQA CMU